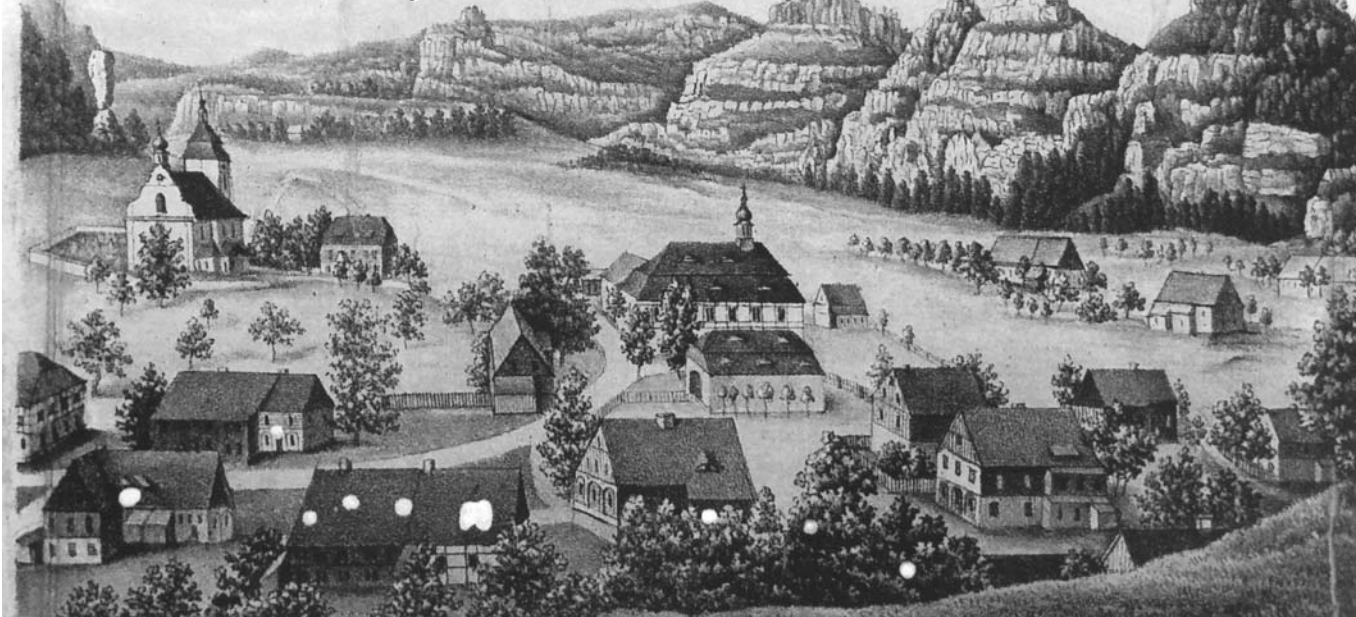

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ČESKÉ ŠVÝCARSKO

Květen 2013

12. ročník

1/2013

OBSAH:

Když se řekne „les“	2-3
Zobonoska klenová	4
Úhoř říční	5
Medvěd hnědý	6-7
Divoký rozmarýn	9
Posuzování dřevin rostoucích mimo les	9
Zajištění průjezdnosti silnicí I/62	10
Na slovíčko s J. Pletichou	11
Obnova křížků v Českém Švýcarsku II	13
Ekologická výchova	14
„Po kolika“ je gram historie?	16
125 let horolezectví na pískovcových skalách	17
Proč padají kameny	18-19
Připravujeme pro vás	20

Vážení a milí čtenáři,
rád bych vás upozornil na jedno zajímavé výročí. Ne všichni vědí, že v letošním roce oslavíme **125. výročí prvního sportovně motivovaného výstupu na pískovcovou věž**, tím se České Švýcarsko stalo kolébkou pískovcového sportovního lezení v celých Čechách. Mohu za Správu Národního parku České Švýcarsko říci, že se rádi hlásíme k tomuto výročí a jsme hrdí na to, že se tak stalo právě v naší oblasti. Vždyť i přes lezení na skály vede přímá cesta k poznání zdejší unikátní krajiny a snaha o její účinnou

ochranu. Díky zkušenostem zdejších lezců byla formulována pravidla pro lezení ve všech pískovcových oblastech naší republiky. Ta stanovují, jakým způsobem se má lezec při lezení chovat, aby v maximální možné míře pískovcové skály chránil.

Horolezci jsou velmi důležitou a specifickou skupinou návštěvníků Českého Švýcarska a jsem velmi rád, že vzájemné vztahy s nimi jsou velmi korektní a plně vzájemného respektu.

Pavel Benda,
ředitel Správy NP České Švýcarsko

Když se řekne „les“

„Mám rád les, že toho nenamluví ani zaživa“ (Oldřich Mikulášek).

České Švýcarsko je výrazně lesnatá krajina. Když člověk kráčí tímto krajem, tak ho při každém zdolání kopce znovu a znovu krajina obdaří pohledem na les. Zvykli jsme si na tu krajinu a bereme ji jako samozřejmost, jako něco starobylého, něco co tu bylo dřív než my.

A přece to není tak docela pravda. Krajina v současné podobě je dílem našich předků, kteří zejména v posledních stáletích ovlivňovali její vzhled. Současně ale platí, že vzhled našeho kraje spoludotváříme i my naším současným konáním či nekonáním. Základním stavebním kamenem krajiny Českého Švýcarska je les, ať už je jakýkoliv.

Les je neoddělitelnou součástí jejího obrazu. Les je dávnou a přirozenou součástí zdejší kultury.

Jaký je vlastně les

Les a vše co v něm žije, existuje v téměř dokonalé harmonii. Les je sobecký i přátelský, obětavý, přirozený, dravý a nekompromisní, hrozivý a tajemný i uklidňující a spravedlivý. Les je téměř nezávislý na vnějších podmínkách, je to svět sám pro sebe, jehož vzhled na počátku samozřejmě vnější podmínky tvarují, ale jakmile začne existovat, určuje si vlastní pravidla hry. Les je domovem mnoha rozmanitých organismů a každý kdo chce v lese žít, musí jím určená pravidla hry přijmout a současně musí být ku prospěchu fungování celého lesa. Les je výsledkem společného konkurenčního vývoje mnoha prvotně sobeckých jedinců, kteří se snaží prosadit vždy svůj zájem, předrůst toho druhého, zabrat výhodnější místo, dosáhnout na větší množství živin. Každý organismus má jinou strategii avšak právě proto je pro všechny dohromady

výhodné obývat společně jeden les. Je výhodné, když je v lese velké množství různých druhů v menším počtu, neboť jakmile jeden druh dočasně početně převládne, rychle se namnoží jeho přirození nepřátelé, kteří znemožní jeho šíření a v extrémních případech i jeho existenci. Pro každého obyvatele lesa je tedy strategicky výhodné nemít početní převahu a umožnit spoluexistenci jiným druhům, současně je však porušení tohoto pravidla hybnou silou vývoje lesních ekosystémů.

Chybovat je lidské

Člověk vysázel smrkové monokultury a učinil tak les velmi zranitelným. Hodně často jsme dnes svědky přemnožení hmyzích škůdců či větrných polomů, které les v naší krajině poškozují. Vinu za plošné poškození lesa kůrovcem nebo větrem lze jednoznačně spatřit v chybném rozhod-

Monokultura vejmutovky, foto: V. Sojka

Přirozený les, foto: V. Sojka

nutí člověka, když začal pěstovat smrkové monokultury a nyní musí vynakládat velké množství energie, aby les před těmito vnějšími vlivy ochránil. Zároveň je však vidět, že les svá pravidla hry neopustil, snaží se prostřednictvím kůrovce a větru vrátit si svou původní podobu. Nejprve se snaží odstranit početní převahu nevhodného druhu a posléze velmi pomalu nechává prosadit se zbylým původním druhům do té chvíle, kdy nastane opět rovnovážný stav. Člověk však ve své vynalézavosti došel mnohem dál, než jsou smrkové monokultury, chtěl mít tolik žádané dřeviny rychleji, než mu jej náš les dokázal dát a tak začal do lesa sázet stromy z jiných koutů planety, stromy, které měly jinou, mnohem razantnější životní strategii a všechny domácí druhy úspěšně vytlačovaly. Les tomuto novému druhu, borovici vejmutovce, podlehl a nedokázal jí vzdorovat. Les dal vejmutovce prostor a detailní tvář krajiny Českého Švýcarska se začala v jejím zjetí prudce měnit. Člověk si uvědomil, že udělal chybu a tak se jí snaží dnes napravit, neboť přišel na to, že je mu přednější známa přívětivá tvář lesa s mnoha druhy rostlin a zpívajícími ptáky než tichá monotónní temnota se spoustou rychle vyrostlého dřeva. Stejně tak si člověk uvědomil, že smrkovou monokulturu nepřijal ani les samotný a tak začal v srdci lab-

ských pískovců zakládat mozaiku různě starých porostů složených z původních druhů dřevin, hlavně buků a jedlí. Prostorová a věková rozrůzněnost nově zakládáných lesních porostů zajistí, že vždy budou někde přežívat dřeviny či další rostliny, které budou schopny obsadit nově vzniklé místo v případě poškození některé části mozaiky lesa. Tak se může les sám, bez přičinění člověka, obnovovat. Optimálně by měla mít mozaika jemnou zrnitost, jelikož katastrofy, které patří k zákonitostem přirozeného vývoje lesa (požár, polomy, kůrvec) tak postihnou vždy jen malé zrno z celé mozaiky a les jako celek se s jejími následky snáze vyrovná.

Les není jen dřevo

V poslední době se čím dál tím častěji ukazuje, že i člověk musí dodržovat pravidla hry lesa, neboť zahyne-li les, nebude existovat ani člověk. Les je největším producentem kyslíku na světě, les filtruje a zvlhčuje vzduch, který dýcháme, významně přispívá ke koloběhu vody a živin v přírodě. Lesy mají schopnost zadržet v sobě vodu, pomáhají jí vsakovat se pod půdní povrch, chrání půdu před erozí a sesuvy. Lesy nám lidem poskytují cennou a jeho prostřednictvím znovu obnovitelnou surovinu, a sice dřevo, jež je využíváno v mnoha oborech lidského

konání. V současnosti již lesníci vědí, že není dobré nevidět pro stromy celý les, jelikož les není pouze dřevo, zároveň však není dobré pro les nevidět jednotlivé stromy, neboť každý strom má své nároky a upřednostňuje jiná stanoviště a má jinou životní strategii. Les je vždy nutné vnímat jako celek všech v něm žijících organismů a se všemi jeho funkcemi.

Jak se do lesa volá...

Naši krajinu v minulosti člověk velmi výrazně zranil, obral ji o onu důležitou druhovou rozmanitost, snažil se les využít ve svůj prospěch a tak se zaměřil hlavně na produkci dřeva, které si z lesa rád bere. Les je ale silnější než člověk a rány, které mu člověk zasadil, trpělivě hojí. Les si zpátky bere člověkem opuštěnou zemědělskou půdu, les sám dovolí zaniknout té své části, kterou člověk násilím změnil ne zcela dle pravidel existence lesa. Někdy člověku les vrací jeho nedobré a nepromyšlené zásahy, například tím, že v sobě neudrží tolik vody a lidem pak voda vezme domy. Známe to, jak se do lesa volá tak se z něho ozývá. Naší prací je vrátit lesu v Českém Švýcarsku jeho přirozenou a zdravou tvář, splatit mu dluh za léta minulá, abychom s ním dál mohli v tomto kraji žít.

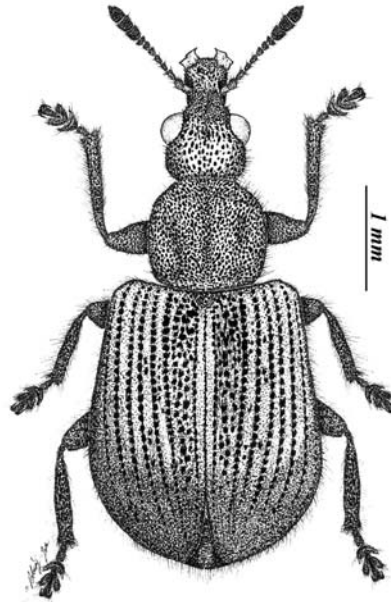
JEŠTĚ JE MŮŽEME VIDĚT...

Zobonoska klenová (*Chonostropheus tristis*)

Tento brouk patří k vzácným obyvatelům fauny Českého Švýcarska. **Zobonoska klenová**, vědeckým jménem *Chonostropheus tristis*, patří do čeledi nosatcovitých brouků, do skupiny zobonosek. Stejně jako nosatci má hlavu protaženou v delší nosec, na rozdíl od nich však nemá lomená tykadla.

V posledních desetiletích byla na území celé České republiky zjištěna jen velmi sporadicky. V květnu roku 2004 jsme se s kolegy a s nestorem české entomologie dr. Jaromírem Strejčkem vypravili na Růžovský vrch za účelem monitoringu pralesních brouků. Naším cílem byly především horní partie této dominanty Českého Švýcarska. Na samotný vrch je samozřejmě možné se dostat pouze pěšky, a tak jsme pomalu postupovali bučinou s vtroušenými javory od úpatí směrem vzhůru.

Již záhy jsme na mladých javorech klenech (*Acer pseudoplatanus*) spatřili typicky svinuté listy, důkaz přítomnosti brouků zobonosek. Takovéto zámotky však tvoří pouze samičky. Ty před kladením rozstřihají a srolují list, kterým chrání svá vajíčka a vylíhlé larvičky vyžírají tento zámotek zevnitř. K našemu údivu jsme však na zámotcích i okolních listech našli zcela jinak vyhlížející zobonosku, než jaké jsme znali z jiných míst národního parku! Byla poměrně malé velikosti (4 mm) a světle zelenomodré barvy. Dr. Strejček nám mladším vysvětlil, že se jedná o velevzácný a v Čechách téměř již neznámý druh. To bylo krásné za-

dstiuchnění. Podrobným průzkumem jsme záhy zjistili, že brouk je na úpatí Růžáku sice řídkým, ale při troše snahy naleznutelným druhem.

Jak jsme se následně poučili z odborné literatury, tato zobonoska žije v celé střední Evropě, ale i v Bulharsku, Řecku, Chorvatsku či v Maďarsku. Zasahuje až do centrálního Ruska. Celkově je to velmi vzácný a pouze lokálně se vyskytující druh suťových listnatých lesů

s monofágní vazbou na javor klen. V Českosaském Švýcarsku byl dosud zjištěn pouze na tomto vyvěřelinovém čedičovém kopci. Kolegové však druh nedávno prokázali například i v Roztokách u Křivoklátu, kde žil na mladých javorech v nivě potoka. Druh patří k tzv. reliktním taxonům, tedy k druhům s nejužší ekologickou valencí (vazbou), v našem případě na přirozená stanoviště a navíc vývoj může probíhat, alespoň dle dosud známých poznatků, pouze na javoru klen. V Červeném seznamu je zobonoska klenová uvedena jako druh kategorie NT (near threatened) - téměř ohrožený druh. Po prvním objevení jsme tuto krásnou zobonosku nacházeli i v následujících letech. Vždy však velmi vzácně a pouze na některých místech Růžovského vrchu.

Nezbývá si než přát, aby tento drobný živočich, indikátor přirozených či velmi málo změněných ekosystémů, se v Národním parku České Švýcarsko zabydlel natrvalo a vytvořil zde pevnou a životaschopnou populaci.

Použitá literatura:

Farkač J., Král D. & Škorpič M. (eds.) 2005: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp.

Miloš Trýzna

Kresba: © Lukáš Blažej
Foto: Václav Sojka

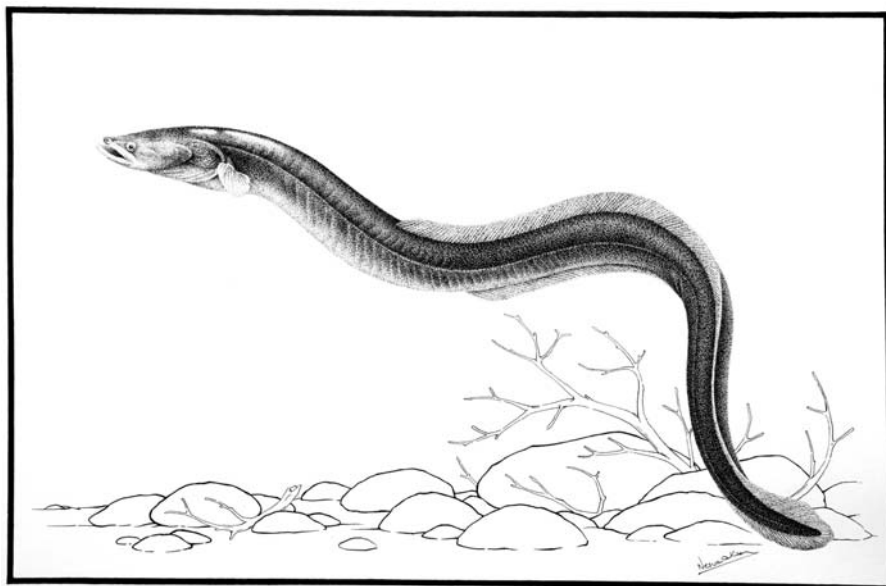

Úhoř říční (*Anguilla anguilla*)

S **úhořem říčním** se můžeme setkat v říčce Kamenici i dolní Křinici, přestože není typickou rybou pstruhového pásma. Tato ryba se v mnoha ohledech liší od ostatních rybích druhů. Už tvarem těla se vymyká našim představám o tom, jak ryba povětšinou vypadá. Mnohem víc než rybě se úhoř podobá hadovi. Však také mnozí rybáři tuto rybu hadem nazývají. Neméně zajímavý a v podstatě donedávna neznámý je způsob, jakým se úhoři rozmnožují. Po staletí lidé nevěděli, jak vlastně úhoři přicházejí na svět. Při ulovení a kuchání ostatních ryb nacházeli jikry a mlíčky, mohli v přírodě tření ryb pozorovat, ale u úhoře tyto poznatky scházely. Už Aristoteles se touto úhoří záhadou zabýval a usoudil, že se mladí úhoři rodí uvnitř země z bahna. Tato mylná hypotéza se udržela přes celý středověk až do novověku. Teprve ve 20. letech minulého století objevili vědci místo tření úhořů. Nachází se v dalekém Sargasovém moři v hloubce 150 - 600 metrů. Vývoj úhoře trvá nejdéle ze všech ryb, 2 až 2,5 roku, a neuskuteční se v místě zrození, ale v nekonečných prostorách Atlantiku.

Doprovodíme úhoří zárodky na jejich cestě k evropským břehům, je to zajímavé putování. Jak jsme uvedli, k vykulení úhořích zárodků dochází poblíž oblasti, kde bychom, alespoň někteří z nás, chtěli strávit dovolenou, tedy v Karibiku. Mladí úhoři (larvy), tvarem podobní vrbovému listu, využijí spolehlivý dopravní prostředek - Golský proud, a rychlostí asi 10 km za den se vydávají na cestu k Evropě. Po cestě se živí planktonem a dochází k další proměně. Z „vrbového listu“ se stává tvor už úhořovi podobný, jen je jakoby průhledný (tzv. fáze sklovitého úhoře). Až u břehů Evropy dochází k pigmentaci a miniaturní, asi pětcentimetrový úhořík (tzv. monté) je na světě. Miliony budoucích hadovitých ryb dorazí každoročně k břehům západní Evropy. Část jich proudí Gibraltarem do Středozemního moře a do ústí řek do něho tekoucích. Většina úhořů však s Golským proudem putuje na sever a jednotlivé proudy monté směřují do ústí řek západní a severní Evropy. V ústí řek, v tzv. brakické vodě,

Kresba © Petr Nesvadba

dochází u monté k rozsáhlé fyziologické adaptaci. Následuje druhá část úhořích putování. U monté je silně vyvinut migrační pud a 5 - 8 cm velcí jedinci s obdivuhodnou vitalitou a vytrvalostí zdolávají překážky, které jim v korytech řek postavila příroda a v posledních staletích i člověk. Intenzita migračního pudu je ovšem časově omezená a u jednotlivých rybek nestejně silná. Jen tak si můžeme vysvětlit, že některé ryby skončí své putování v dolních partiích toků, jiné dosáhnou až pstruhového pásma, což je případ úhořů v tocích v Národním parku České Švýcarsko. Pokud rozšíření úhořích monté dochází přirozenou cestou, zůstávají samci v brakické vodě až do dosažení pohlavní zralosti a do řek putují jen samice. Někde na řekách a tocích postavil člověk úhořům do cesty takové překážky, že je monté není schopno překonat. Proto se v ústích řek západní Evropy monté odlovuje a letecky dopravuje do vnitrozemských vod kontinentu, kde se na vybraných lokalitách vysazuje.

Pojďme však za úhoři, kteří šťastně dosáhli úseku řeky. Úhoř je dravec a jako takový se živí výhradně živočišnou potravou. V ranném stadiu je to plankton, se zvětšující se hmotností se úměrně zvětšuje jeho kořist, kterou tvoří hlavně larvy

vodního hmyzu a drobné rybky, nepohrdne však ani mršinou. Úhoř loví nejčastěji za tmy. Přes den je ukryt pod kořeny, kameny nebo podemletými břehy. V našich vodách žije přibližně 10 let a probouzející se rozmnožovací pud ho přiměje, aby se dal na svoji poslední cestu po proudu řeky. Pokud se rybám podaří dosáhnout ústí řek do moře, zde v brakické vodě, se jejich organizmus adaptuje na mořskou vodu a pak už nastává několikatisícikilometrová pouť do Sargasového moře, místa zrození i smrti této pozoruhodné ryby.

Lidská činnost způsobila, že počty úhořů v **evropských** řekách značně poklesly. Mohou za to stavby nepřekonatelných překážek v tocích, znečištění, rozšíření nepůvodních onemocnění a také nadměrný **rybolov**, neboť maso úhoře je velice chutné a v řadě přímořských zemí je součástí tradiční kuchyně. Z tohoto důvodu usilují odborníci o jeho ochranu a umělé rozmnožování. Na **Červený seznam IUCN** (International Union for Conservation of Nature) byl zařazen v roce 2008 do skupiny **kriticky ohrožený**. V Česku je řazen v Červeném seznamu do skupiny **téměř ohrožený**.

Vladislav Vencko,
Miloš Trýzna

VYHYNULÉ A NEZVĚSTNÉ DRUHY LABSKÝCH PÍSKOVců (ČESKOSASKÉHO ŠVÝCARSKA)

Díl 15. Medvěd hnědý (*Ursus arctos*)

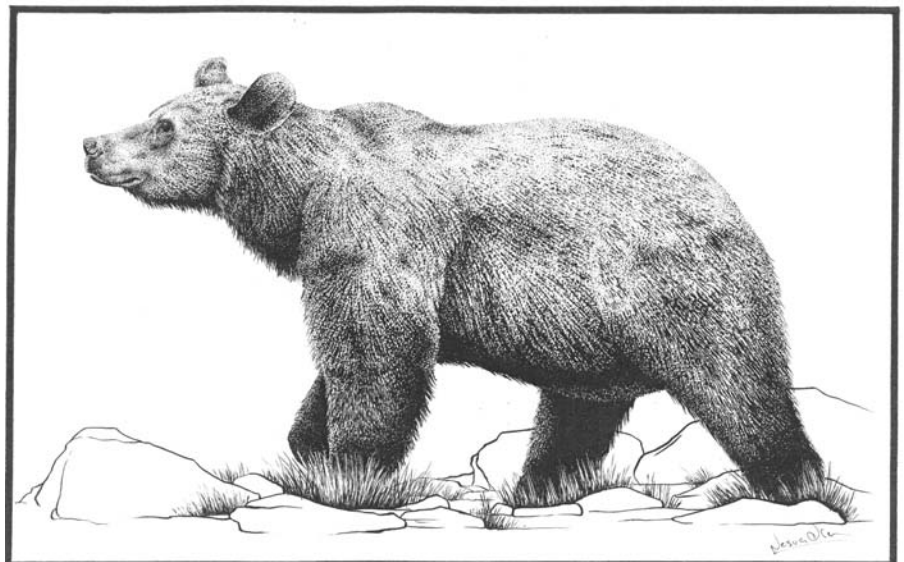
Medvěd hnědý byl **největší šelmou**, která v naší oblasti, resp. střední Evropě žila. Dospělí samci mohou dosahovat hmotnosti až 350 kg. Ve zbarvení bývají značně proměnliví v různých odstínech hnědé po plavou, černohnědou i stříbřitě šedou. Mladí jedinci mají do dvou let pod hrdlem bílé skvrny, které však s přibývajícím věkem mizí. Srst je kvalitní, velmi hustá a místy 8 - 12 cm dlouhá. Žije samotářsky na ploše až 30 km². Je čilý více v noci než přes den. Dobře šplhá i vytrvale plave. Svá území si značí mohutnými drápy mimo jiné i v pasech oloupanou kůrou stromů do výšky 1,5 - 2 m. Denně urazí pomalou chůzí několik kilometrů. Je všežravý a kromě větších kopytníků (jelen, prase) se živí i drobnými živočichy, uhynulou zvěří, lesními plody či medem divokých včel. Najednou sežere až 12 kg potravy. K podzimu přibere medvěd asi čtvrtinu své normální hmotnosti a vrstva tuku na hřbetě může být 7 - 15 cm silná. Během října nebo listopadu zaleze do některého ze zimních brlohů pod vývratem, v dutém stromě nebo skalní jeskyni a upadá do zimního spánku. Je to však nepravý zimní spánek, během něhož se tělesná teplota ani počet dechů a tepů příliš nesnižují a medvěd, při vhodném počasí, může na chvíli i opustit brloh. Samice v té době dokonce rodí mláďata. Na jaře se probouzí nejdříve začátkem března. Medvědi se páří v dubnu až červnu a po 194 - 278 dnech utajené březosti, kde se vývoj oplozeného vajíčka na několik měsíců zastaví, se rodí 1 až 3 mláďata, nejčastěji v lednu. Ta pohlavně dospívají ve 3 letech.

Území dnešní České republiky i většiny okolních regionů, jako např. Rakouska, Bavorska, Saska nebo Slezska, patřily k oblastem, kde stupeň dosažené zemědělské kultury a provozované myslivosti vedl k poměrně brzkému vyhubení velkých šelem. Medvěd hnědý byl v různých oblastech Čech **vyhuben** už během 17. - 18. století. Poslední medvěd se zde objevil v roce 1908. Jednalo se o migrujícího jedince, který byl zastřelen v dnešním Polsku nedaleko aktuální hranice. Na Moravě a ve Slezsku se udrželi déle až do roku 1908, kdy byl skolen poslední. U posledních zástřelů z jednotlivých regionů lze ale mnohdy jen těžko dovodit, zda se jednalo o posledního jedince z původní populace či migranta ze sousedních oblastí, kde medvědi ještě žili. Aktuálně se medvědi v České republice vyskytují pouze na Moravě, kam se zatoulávají **ze Slovenska**. Pravidelněji se zde vyskytují v severovýchodní části Moravskoslovenských Beskyd, odkud jednotlivé kusy občas migrují na jih či dále na západ.

Medvěďů v našem regionu bylo před třicetiletou válkou (1608 - 1648) již málo. Po ní se jejich početní stavy znovu poněkud pozvedly, ale během jednoho století byl jejich osud zpečetěn. V zástřelných listi-

nách se o nich dozvíme jen velmi málo nebo vůbec nic, např. zástřelné listiny Kinských z let 1670 až 1900 (panství Lipová, Bynovec a Česká Kamenice) neuvádějí již žádného uloveného medvěda. Roku **1619** byl uspořádán lov na medvěda, který se od ledna zdržoval delší dobu u Benešova nad Ploučnicí v místech nazývaných dodnes Medvědí díra. Při honu protrhl nastražená tenata a byl nakonec uloven na Dubí hoře u Jedlky (dnes součást Malé Veleně) nedaleko Děčína. Jeho chování i okolnosti odlovění byly ovšem podivné. To, že se patrně neuložil k zimnímu spánku, i to, že zaútočil na člověka (prý roztrhal žebra) naznačuje, že by mohlo jít o jedince uniklého ze zajetí. Poslední medvěd na Děčínsku byl uloven v roce **1658** u thunovského loveckého zámečku Kristin Hrádek nedaleko Sněžníku. Ve Šluknovském výběžku byl ještě jeden spatřen v roce **1664** v okolí Varnsdorfu. Poblíž Tomášova u Mikulášovic byl úlovek medvěda zaznamenán roku **1724**, a to po dramatickém lovu, kdy J. A. Hess střelil zvíře právě ve chvíli, kdy srazilo hraběte Leopolda Antonína Salma - Reifferscheida. Byl to však pravděpodobně utečenec z medvědice u Hohensteinu v Sasku. Medvědi se tam chovali bezmála stopadesát let pro dvorní štvance. Občas se některému podařilo uprchnout a pak tropil škodu na dobytku v oblasti Labských pískovců.

Medvědi byli také chováni v příkopu na zámku Děčín (s jistotou v letech 1737 - 1757). Na jejich **chov** upomínají archivní materiály. Například z roku 1737 pochází účet děčínského sedláře Mathese Beckela za kožené náhubky pro medvíďata (1 zlatý). Ze dne 26. 2. 1753 pochází hlášení hejtmana hraběti Thunovi: „Včera v noci vrhla medvědice v příkopě (v díle nad zámeckým mostkem) dvě mláďata. Jakmile to bylo zjištěno, byl starý medvěd separován a medvědicí dána sláma na ležení. Celý den byla mláďata naživu, dnes ráno ale byla nalezena mrtvá; asi

Kresba © Petr Nesvadba

je medvědice rozmačkala tělem, protože jim tekla krev z tlamy. Medvídata nebyla větší než pes, obě byla mužského pohlaví, stříbro-bílé barvy“. Hlášení Michaela Egermanna hraběti Thunovi ze dne 24. 2. 1757: „Loni na podzim byla v horním příkopě vytesána jeskyně, z níž nebyl ponechán příliš velký výlez, což bylo dobře učiněno. Před 14 dny se narodila dvě mláďata, dosud jsou na živu. Medvědice ještě nevyšla z jeskyně, přikrmuje se spouštěním žrádla v bečce na provaze dolů před otvor - je vidět pouze její hlava, když žere“. Ze dne 22. 4. 1757 pochází další hlášení Michaela Egermanna hraběti Thunovi: „Mláďata už vylézají ven a žerou, starý medvěd chtěl za samici, zamotal se hlavou do zpuchřelé sítě a musel být vysvobozen“.

Výskyt medvědů v naší oblasti také dokládá nález **části kostry**, mezi jinými také horní čelist, dne 3. 2. 1973 v **Pytlácké jeskyni** v kaňonu Labe nedaleko Labské Stráně. Podle tohoto nálezu je také část jeskyně pojmenována Medvědí dóm. Jednalo se o dospělého jedince, který zřejmě spadl do jeskyně a zde také zahynul. V roce 2003 byly nalezeny další zbytky kostry - dolní pravá čelist a levá kyčelní kost. Podle odhadů tento medvěd uhynul někdy počátkem 17. století. To však bude ještě nutno ověřit.

Zajímavá **pověst** mající přímý vztah k medvědovi se váže přímo k území našeho národního parku. Nedaleko Medvědího koutu (*Bärwinkel*) poblíž Doubic (dnes je toto místo na mapách uvedeno pod názvem Medvědice) odbočuje u Richterovy chaty Sklenářský důl. Asi 290 metrů od chaty je na pravé straně úvozu primitivní kresba lidské postavy, která dala roklině název. Podle pověsti si dolinou zkracovali cestu dva obchodníci, kteří se vraceli ze Saska. V rokli žil medvěd, kterému nosovali něco k snědku. Medvěd se tak ochočil, že na ně čekával a vynášel jednoho po druhém na hřbetě nahoru. Jednou se ale stalo, že zapomněli medvědu něco přinést. Prvního obchodníka medvěd vynesl do kopce a vracel se pro druhého. I ten si sedl na huňáčův hřbet, ale v půli kopce dostal strach, neboť se domníval, že ho medvěd nahoře rozsápe, nedostane-li obvyklý pamlssek. Proto vyndal nůž a vši silou ho zabodl medvědovi do krku. Rána byla bolestivá, nikoliv však smrtelná. Medvěd se rozzuřil a nebožehého obchodníka mohlutným tělem rozdrtil.

Na medvědy také upomíná řada historických **pomístních názvů**, i když je dnes již velmi těžké určit, zda se opravdu jednalo o název, který má přímou souvislost s výskytem medvěda, nebo se jedná o pojmenování z období romantismu či o pojmenování, které spíše reaguje na tvar či velikost skalního objektu. Tak např. kromě výše uvedených najdeme na starých mapách *Großes a Kleines Bärloch* (Velká a Malá medvědí díra) u Rudolfova kamene nedaleko Jetřichovic, převis *Bärenhöhle* (Medvědí jeskyně) v Tiských stěnách, *Bärschlucht* (Medvědí rokle) jihovýchodně od Rájce, *Bärenhügel* (Medvědí návrší) u Sněžníku, *Bärenwald* (Medvědí les) mezi Jetřichovicemi a Vysokou Lípou, *Bärengraben* (Medvědí příkop) v Děčíně (část Čechy - Nová Ves).

Poněkud kuriózní je zpráva, jejíž věrohodnost však nelze ověřit. **Dramatický hon** v Českosaském Švýcarsku vylíčil 8. března 1913 deník Národní politika. Za hromadnou smrtí tří huňáčů ale nestála jen lovecká vášeň, nýbrž touha po senzacechtivých záběrech prvních domácích filmařů. „Ze Hřenska se nám sděluje, že v soukromém revíru u Kunnersdorfu pořádána byla honba na medvědy. Jistá firma s kinematografickými filmy dala přivést

tři medvědy a pozvala k honbě na ně důstojníky a vyšší státní úředníky. Všichni tři medvědi byli zabiti. Celá honba byla zachycena přítomnými pro kinematografické filmy“.

Záhy po válce se medvědi alespoň na chvíli objevili v Českém Švýcarsku v rámci natáčení filmu *Pyšná princezna*, který byl uveden do kin v roce 1952. Zatím poslední rokem, kdy mohli návštěvníci národního parku pozorovat medvědy, byl rok **2003**. Jednalo se však o natáčení jednoho dílu oblíbeného večerníčkového seriálu Václava Chaloupka „**Médové**“.

Na skutečný návrat medvědů si budeme muset ještě počkat. A bude to dlouhé čekání...

Pavel Benda

Literatura a prameny: *Anděra M. & Horáček I. 2005: Poznáváme naše savce. Sobotáles: 183-185. Anděra M. & Hanzal V. 1996: Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze, II. Šelmy (Carnivora). Národní muzeum Praha: 74-76. Andreska J. 2012: Medvěd hnědý, jeho vyhubení a návrat do naší přírody I. Živa 5/2012, ročník LX (XCVIII): 261-264. Bárta Z. 1967: O vyhubení některých velkých savců v okolí Děčína. Děčínské vlastivědné zprávy, říjen: 2-5. Bárta Z. 1988: Reste eines Braunbärenskeletts in der Wildchützenhöhle (LSG Labské pískovce) gefunden (Mammalia, Carnivora, Ursidae). Faun. Abh. Mus. Tierkd. Dresden 15: 200. Flasar I. & Flasarová M. 1975: Die Wirbeltierfauna Nordwestböhmens (severozápadní Čechy). Faun. Abh. Mus. Tierkd. Dresden, Bd. 33., Supplement: 150 pp. Michel J. 1929: Tiere der Heimat. Tetschen: 74. Ruprecht J. 1952: Noviny Unsere Niederland, 53. Pokračování, IV. Stein K. 1980: Skalní skulptury a různé pomníčky ve východní části Českého Švýcarska. Manuskript.*

Poznáváme naše rostliny, aneb když se řekne...

Divoký rozmarýn

Divoký rozmarýn, ledum, polní rozmarýn, rojovec, rokovník, rostlina magická, rozmarýn lesní, rozmarýn planý, těmito všemi jmény nazývali naši předkové (a možná i někteří současníci) **rojovník bahenní**, latinským jménem *Ledum palustre*.

Pokud by měla být nějaká rostlina ve znaku národního parku je jí určitě rojovník bahenní. Nenápadný keř rostoucí na vlhkých zastíněných hranách skal, skalních plošinách a ve štěrbinách mechomobrostlých skalních stěn, které se rozsvítí během května záplavou jeho bílých květů. Právě v květnu se můžeme přesvědčit, kde všude rojovník roste.

Rojovník bahenní rozhodně patří mezi vlajkové druhy Českého Švýcarska (Labských pískovců). Jedná se o nízký hustě větvený keř náležející do čeledi vřesovité (*Ericaceae*).

Mladé větve rojovníku jsou hustě rezaově chlupaté. Listy má úzce čárkovité, tmavě zelené, kožovitého vzhledu, s okraji podvinutými. Čepel listů je na rubu reza-

vě chlupatá. Květy jsou bílé sdružené ve vrcholový okolík, tobolek naopak převislé.

Rojovník roste typicky v rašelinných borech a na okrajích rašelinišť, druhé ekologické optimum pak nachází na mechomobrostlých pískovcových skalách. V Českém Švýcarsku (Labských pískovcích) leží jeho nejnižší položené lokality v České republice (údolí Suché Kamenice, 150 m n. m.), zatímco nejvýše položenou lokalitou je Stodůlecký vrch v Novohradských horách (950 m n. m.).

Rojovník bahenní se vyznačuje i jinými zajímavostmi. Podobně jako u dalších na rašeliništích rostoucích rostlin se u něho vyskytují přizpůsobení k nadměrné ztrátě vody, tzv. peinomorfosy. Stejná přizpůsobení nalezneme u rostlin rostoucích na suchých stanovištích. Takové rostliny mají malé úzké listy s podvinutými okraji, silnou pokožku opatřenou často voskovou vrstvou, hustou žilnatinu, ochlupení, rašeliništní rostliny se vyznačují vysokou koncentrací průduchů na

listech a stoncích. Tato přizpůsobení umožňují rostlinám bránit se nadměrným ztrátám vody za sucha (to i na rašeliništi může udeřit), ale hlavně za mrazu, kdy je voda zmrzlá a pro rostliny nedostupná, naopak při jejím dostatku rostliny čile vodu vypařují ze svých těl prostřednictvím průduchů.

Rojovník bahenní obsahuje jedovatou silici složenou z ledolu a palustrolu mající toxické účinky na nervovou soustavu, rostlina je tedy jedovatá!

Rojovník je znám od pradávna. Zmiňuje se o něm již dr. Mathioli, který píše: „Jest výbornou rostlinou pro ženy, jak je jim známo. Planou rozmarýnu čili rojovník dávají do šatů, aby je uchránily před moly.“ V dnešní době však patří k rostlinám chráněným zákonem, je zařazen mezi druhy ohrožené, proto si do šatníku dejte raději naftalinové kuličky.

V naší pískovcové oblasti nalezneme rojovník především ve vrcholových partiích severně orientovaných pískovcových skal, tam kde stéká studený vzduch na dno

údolí. Tvoří zde charakteristický podrost vlhkých borů, kde často vyrůstá přímo ze žlutozelených, zelených a červenozelených polštářů mechu rašelínku. Dále ho doprovází brusnice borůvka, bělomech skalní, játrovka rohozec trojlaločný a velmi vzácně i šicha černá. V chladných hlubokých údolích ho nalezneme na mechomobrostlých stěnách pískovcových skal.

Až se budete v květnu toulat skalním městem, pozvedněte oči vzhůru a jistě ho uvidíte :-).

Ivana Marková

Rojovník bahenní

Problematika posuzování dřevin rostoucích mimo les

Problematika **dřevin rostoucích mimo les** je specifická záležitost, která je navíc velmi citlivě vnímána veřejností. Agenda spojená s procesem povolování kácení dřevin klade vysoké nároky na odbornou úroveň příslušných pracovníků, a to nejen na znalosti z oboru dendrologie a dobré orientace v příslušných zákonech, ale i na schopnost komunikace.

Význam dřevin není nutné příliš podrobně rozepisovat. Kromě všech obecně známých funkcí (mimo jiné např. i zachycují prach a zlepšují mikroklima) je však dobré si uvědomit i skutečnost, že dřeviny slouží jako biotop. Zejména pak staré stromy s dutinami mohou vytvářet ekosystém různých druhů rostlin a živočichů, často i zvláště chráněných.

Legislativně je povolování kácení dřevin rostoucích mimo les řešeno § 8, odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Dle tohoto ustanovení je **kácení** možné pouze ze závažných důvodů a po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Je nutné především řádně vyhodnotit zdravotní stav a stabilitu, posoudit význam dřevin pro danou lokalitu nebo pro krajinu (může se jednat o alej, která je zároveň významným krajinnotvorným prvkem, dominantní soliter apod.), přihlídnout ke stanovišti stromu i k případnému výskytu rostlin a živočichů a vše objektivně porovnat ve vzájemné vazbě. Zde je nutné upozornit na skutečnost, že ne každý strom, u něhož byl zjištěn zhoršený nebo výrazně zhoršený zdravotní stav (např. výskyt dutin, praskliny, nebezpečné větvení, náklon kmene či souběh těchto defektů apod.) musí být odsouzen k pokácení. Často je možné strom **stabilizovat odborným ošetřením**, nejčastěji řezem či vazbou. I touto možností by se měl orgán ochrany přírody a krajiny ve své správní úvaze před vydáním rozhodnutí zabývat.

Každý **řez** může negativně ovlivnit charakter růstu stromu, proto by měl být každý zásah do koruny stromu prováděn odborně a pouze z objektivních důvodů. Neodborný, bezdůvodný a nepřiměřený

ořez dřevin bývá jedním z nejčastějších způsobů poškození dřevin. Toto poškození pak může být následně orgánem ochrany přírody sankcionováno.

K omezení tohoto rizika je možné využít v únoru 2013 schváleného arboristického standardu **Řez stromů A02 002**, který definuje technické a technologické postupy nejvíce frekventovaných typů řezů stromů rostoucích mimo les.

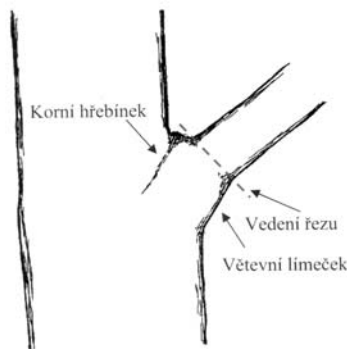
Uvedený standard je volně ke stažení na stránkách www.standardy.nature.cz.

V případě, že je již kácení dřevin nezbytné, je možné uložit podle § 9 výše uvedeného zákona náhradní výsadbu jako kompenzační opatření ekologické újmy způsobené povoleným kácením. Uložená náhradní výsadba by měla být úměrná

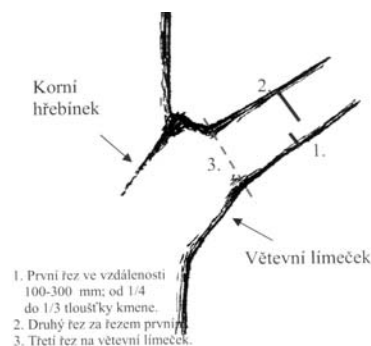
vzniklé újmě. Náhradní výsadba by měla respektovat i určitá pravidla, zvláště pak pro výsadbu ve zvláště chráněných územích. Druh vysazované dřeviny by měl být geograficky původní (geograficky nepůvodní druhy do volné krajiny je možné vysazovat jen se souhlasem orgánu ochrany přírody), volen s ohledem na stanovištní podmínky, měla by být respektována ochranná pásma inženýrských sítí a vlastnické vztahy/práva k pozemku samotnému i k pozemku sousednímu apod. Na území NP a CHKO by mělo být při výsadbách v zastavěném území obce přihlédnuto i k zachování rázu sídla a při výsadbách mimo zastavěné území obce by měl být zachován krajinný ráz.

Štěpánka Šolcová

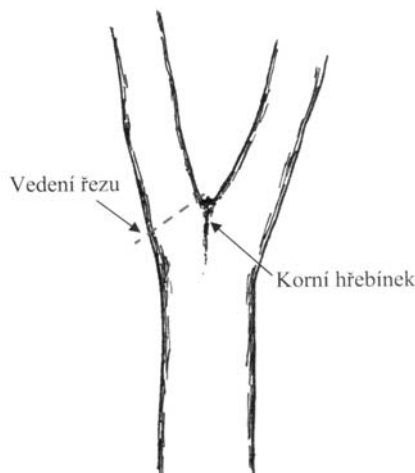
Zdroj: Standard řez stromů

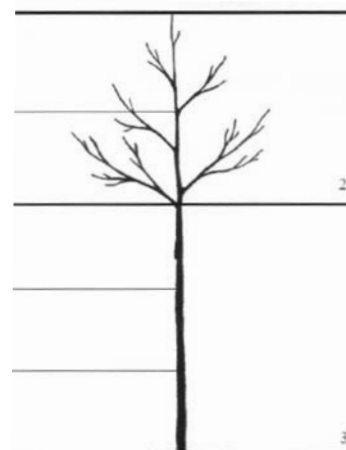
Řez na větvní límeček (3.1.1)

Řez „natříkrát“ (3.1.3)

Řez kodominantního větvení (3.1.5)

Poměr kmen:koruna při zvyšování korunky na úroveň průjezdního nebo průchozího profilu (4.1.3.6)

Zajištění průjezdnosti silnicí I/62

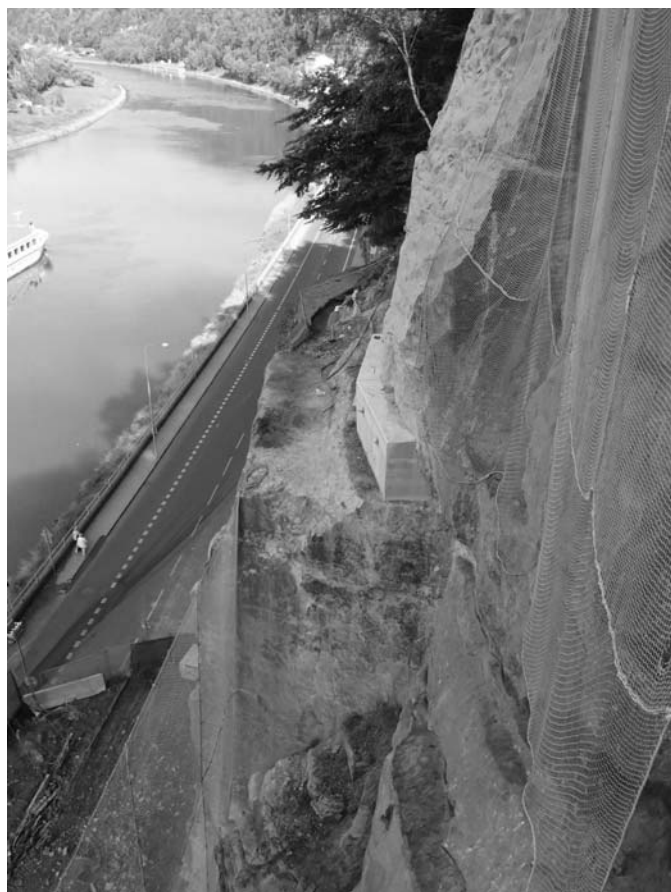
Na podzim roku 2010 se na silnici I/62 ve **Hřensku** zřítil více jak 20-ti tunový blok pískovce. Kámen se sice povedlo relativně rychle odstranit, ale v oblasti byly identifikovány další objekty, hrozící bezprostředním pádem. Rovněž soustava bloků bývalého lomu s vrcholem produkce při budování silnice podél Labe v závěru 30. letech, hrozí katastrofickými pohyby. Bylo rozhodnuto! Nebezpečné objekty je nutno odstranit a nestabilní soustavu bloků je nutno stabilizovat! Zdroje pro financování tohoto projektu byly získány ze **Státního fondu životního prostředí ČR, Operačního programu Životní prostředí, Prioritní osy 6, Oblasti podpory 6.6 - Prevence sesuvů a skalních řícení, monitorování geofaktorů a následků hornické činnosti a hodnocení neobnovitelných přírodních zdrojů včetně zdrojů podzemních vod.**

Úplně na začátek bylo nutno přemístit desítky tun materiálu z nejvíce nestabilní části lomové stěny čímž se celému masivu odlehčilo a následně byly kotevními trny stabilizovány drobnější bloky soustavy bývalé lomové stěny. Rovněž musela být zřízena ochranná zóna stavby a proveden bezpečnostní zábor silnice. Spolu s pracemi na havarijním odlehčení byla identifikována nejvíce porušená část, ve které byl zbudován kotvený

železobetonový práh. Tyto práce byly provedeny v roce 2011.

Další práce pokračovaly v roce 2012 a na začátku roku 2013. Pomocí dalších kotevních trnů dlouhých celkem více než dva kilometry bylo provedeno finální uchycení skalní stěny a dokončen kotvený prah. Zajímavostí této sanace je těžká dynamická bariéra stojící na hraně skály nad silnicí, která zabraňuje pádům bloků ze skalních svahů nad lomovou stěnou. Lomovou stěna ještě zajišťují i ocelové sítě nebo lehký záchytný plot.

Jakub Šafránek

V tomto místě byla stěna nejvíce porušená a pro účinnou stabilizaci bylo nutno zvolit kotevní železobetonový prah. Kotvy tohoto prahu jdou do hloubky až 16 m.

Celkový pohled na Lomovou stěnu. Severní část vlevo byla uskutečněna v roce 2011, na lešení probíhají práce na stabilizaci jižní strany lomové stěny.

Instalace těžké dynamické bariéry na hranu skály. Bariéra stojí ve výšce přibližně 25 až 30 metrů, výška samotné bariéry je 5 metrů. Tato bariéra zadrží kámen do velikost přibližně 4 tuny.

OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Na slovíčko s Janem Pletichou, předsedou oblastní vrcholové komise pro lezeckou oblast Labské pískovce

V Českém Švýcarsku si letos připomínáme 125. výročí prvního sportovního výstupu na pískovcovou věž. Pískovcové lezení se od té doby stalo součástí koexistence člověka s přírodou a dnešní lezci úzce spolupracují s ochranou přírody na formování podmínek této činnosti tak, aby lezení bylo i nadále možné a současně nedocházelo k poškozování cenných přírodních oblastí. Jedním z těchto důležitých partnerů Správy Národního parku České Švýcarsko je Jan Pleticha (nar. 1967), předseda oblastní vrcholové komise pro lezeckou oblast Labské pískovce při Českém horolezeckém svazu.

□ Co vůbec žene lezce na skálu? Proč se člověk rozhodne k takovému „riskantnímu“ podniku?

Lezení po skalách nebo v horách je do určité míry vyjádřením životního stylu, osobního boje se strachem a fyzickými možnostmi. Pocit, kdy se vám z vrcholů skal otevře nádherný pohled do krajiny, pochopí snad jen ten, kdo se cestou horolezectví vydal, těžko se to vysvětluje. To musí člověk prostě zažít. Nemyslím si ale, že lezení je zvlášť riskantní podnik. Jsou jiné sporty, jejichž provozování přináší větší rizika. Každopádně by se však každý měl na jakoukoli adrenalinovou činnost dobře připravit a nabrat zkušenosti, aby možná rizika co nejvíce omezil.

□ V čem se podle Vás lezení po pískovcových skalách odlišuje od lezení na těch „nepískovcových“?

Každá lezecká oblast, ať už se jedná o pískovce, vápence nebo třeba žuly, je trochu jiná. I z hlediska atraktivnosti pro lezeckou činnost. Rozhodně má každá oblast svůj historický vývoj, který způsoby lezení formoval. Lze ale určitě říct, že způsoby lezení na pískovcích jsou citlivější než na nepískovcích.

□ Jak významné jsou pro lezce právě Labské pískovce?

Osobně považuji Labské pískovce za oblast, která má jedinečnou přírodní i le-

zeckou krásu. Ale totéž by vám asi řekli místní lezci také o oblasti Ádru (Adršpach - pozn. red.), Hruboskalska nebo jiných oblastí po celém světě.

□ Jaký je Váš vztah jako lezce k ochraně přírody?

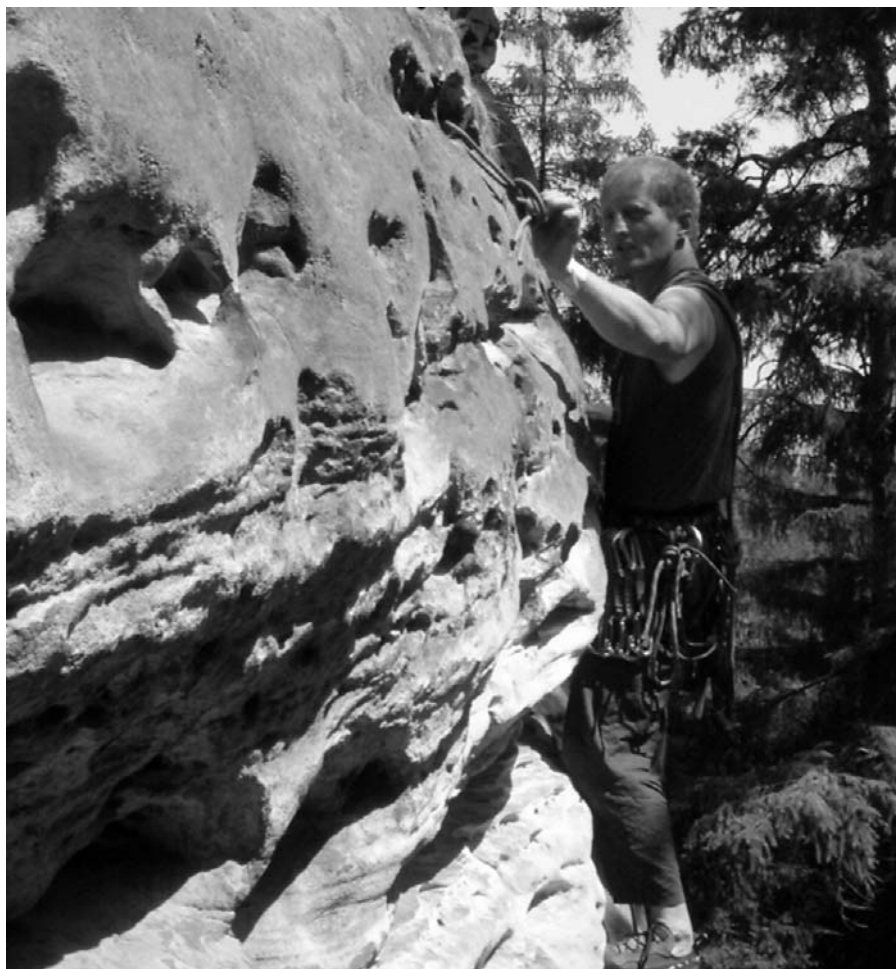
Už od samého počátku své lezecké dráhy přírodní krásy lezeckých oblastí obdivuji. Podobně to nepochybně má asi množství dalších lezců, kteří svým dílem také k ochraně přírody přispívají. Je to ostatně i v zájmu budoucích lezeckých generací, aby si také mohly užít krásy skal i přírody.

□ Jaké hlavní poselství podle Vás nese onen dávný výkon Carla Becka

a jeho přátel pro dnešní lezce?

Výkon Carla Becka a jeho přátel na Becksteinu před 125 lety znamenal zrod lezení v Čechách. Přijali výzvu, zdolali něco neprozkoumaného a odměnou jim byl rozhled z vrcholku věže. Z dnešního pohledu by sice první cesta na Beckstein rozhodně nepatřila mezi nejtěžší, ale ve své době, v roce 1888, to byl odvážný počín a obdivuhodný výkon. Beck byl zkrátka první, kdo měl odvalu vylézt na tak velkou věž, jako je Beckstein. A za to si také vysloužil obdiv a úctu. Jeho poselství spočívá především v tom, že nasměroval pískovcové lezení k čistějšímu a šetrnějšímu stylu ke skalám. Tento odkaz sledují lezci dodnes.

Ptal se Tomáš Salov

Jan Pleticha se lezeckému věnuje od roku 1986.

Obnova křížků

V letech 2010-2011 obnovila obecně prospěšná společnost České Švýcarsko v rámci projektu Listen to the Voice of Villages celkem 27 drobných sakrálních památek v Českém Švýcarsku. Informace o projektu a prvních pěti zachráněných křížcích byla zveřejněna v čísle 1/2011 Zpravodaje Správy Národního parku České Švýcarsko. Nyní přinášíme ohlédnutí za některými zbývajících křížky a skalními výklenkovými kaplemi, s nimiž se od roku 2010 a 2011 opět setkáváme v krajině Českého Švýcarska. Další podrobnosti o projektu, spolu s fotografiemi restaurovaných křížků a mapou obnovených sakrálních památek najdete na <http://ops.ceskesvycarsko.cz/cs/projekty/listen-voice-villages>.

a) Česká Kamenice

Bratrský oltář (Brüderaltar) (k.ú. Česká Kamenice)

Restaurátor: Jan Fedorčák, Ivana Havlíčková a Lukáš Černý (kámen), Michal Janovský (malba)

Liturgický areál a romantické výletní místo se skalním převisem, skalními výklenky a sochařskou výzdobou se nachází na plošině na severovýchodním svahu Jehly u České Kamenice. Při obnově z let 2010 - 2011 byly skalní výklenky osaze-

ny kopiemi 13 obrazů dochované křížové cesty, která byla v roce 2010 nalezena v České Kamenici. Nové obrazy byly vloženy do replik původních dřevěných schrán. Po úpravě schodišť byly na původní místo umístěny kopie soch sv. Jana Nepomuckého a Génia smrti z umělého kamene. Zakonzervované torzo sochy sv. Antonína Paduánského bylo umístěno na nový podstavec. Restaurované originály soch sv. Jana Nepomuckého a Genia smrti byly přemístěny na chráněné místo v České Kamenici. Nově nainstalovanou křížovou cestu požehnal v sobotu 26. 5. 2012 českokamenický děkan P. Jordán Červený.

b) Dolní Poustevna

Kamenný podstavec s křížem (k.ú. Horní Poustevna)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen), Miloslav Petrášek (kov) a Michal Janovský (malba)

Klasicistní žulový podstavec s kovaným křížem a malovanými siluetami byl zřízen v Horní Poustevně v roce 1824 Antonem Pietschem. Při restaurování byl podle popisu z roku 1836 vytvořen nový monumentální kovový kříž a osazen původní počet siluet: Panna Maria, sv. Jan, Máří Magdalena, pět andělů a Bůh Otec. Obnoven byl nápis. Doplněna byla spodní nápisová kartuše s festony.

c) Jetřichovice

Kamenný podstavec s kovaným křížem (k. ú. Všemily)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen), Michal Janovský (malba), Josef Skuhřavý (kov)

Na kovaném kříži ve Všemilských pláních ve Všemilech u Jetřichovic visely podle soupisu křížů z 19. století tři siluety, které nepředstavovaly tradiční kalvarijní skupinu. Kromě Ježíše Krista byli na kříži původně zvaném Schemmelkreuz umístěni učedníci sv. Jan a sv. Petr. Jedná se o velmi ojedinělé řešení, které nebylo nikde jinde v Českém Švýcarsku doloženo. Na zrestaurovaný kovaný kříž byly umístěny nově namalované siluety světců. Očištěný pískovcový podstavec s dochovanými stopami původní barevnosti kryje zeleně natřená plechová stříška.

d) Děčín

Kamenný podstavec s křížem (k.ú. Dolní Žleb)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen), Vít Zadina (kov) a Michal Janovský (malba)

Klasicistní kříž z roku 1813, zvaný Hilens Kreuz, stojí na vysokém kamenném pódiu u Labské cyklostezky nedaleko přívozu v Dolním Žlebu. Nechali ho postavít synové Josefa Stolze. Zhotoven byl monumentální nový železný kříž s ukři-

v Českém Švýcarsku II

žovaným Kristem. Došlo k ošetření pískovcového soklu. Doplněn byl původní nápis.

e) Chřibská

Skalní výklenek s obrazem Navštívení Panny Marie (k.ú. Dolní Chřibská)

Restaurátor: Jan Fedorčák (kámen), Michal Janovský (malba)

Skalní výklenek neznámého stáří byl vytesán do skalního masivu na křižovatce silnic v Dolní Chřibské. V minulosti zde býval mariánský obraz. Již v 19. století o výklenku nebylo nic známo. Výklenek byl osazen nově vytvořeným obrazem s motivem Navštívení Panny Marie.

f) Krásná Lípa

Kamenný podstavec s kovaným křížem (k. ú. Krásný Buk)

Restaurátoři: Jan Fedorčák (kámen), Vít Zadina (kov) a Michal Janovský (malba)

Köglerův kříž dal roku 1792 postavit hospodář a obchodník přízí Josef Kögler před svou usedlostí na Kamenné Horce, místní části Krásného Buku. Vedle zakonzervování originálu kříže byla vytvořena a na původní místo osazena replika sakrální památky. Nový podstavec byl vysekan z pískovce, který pochází z lomu u saské Pirny. Zopakována na něm byla nejstarší ze tří zjištěných vrstev polychro-

mie (tmavě červená a světlá šedorůžová barva). Vykován byl nový ocelový kříž. Dekorativní výzdoba kříže byla pozlacená a natřena zelenou a červenou barvou stejně jako tomu bylo v 18. století. Barevné řešení vzešlo z laboratorního průzkumu dochovaných zlomků původní barevnosti. Kříž 1. 12. 2011 požehnal P. Antonín Sedlák, farář Římskokatolické farnosti Krásná Lípa.

Restaurátoři: Miloš Kubišta (kámen) a Martin Šerák (litina)

Mohutný žulový kříž z 19. století stojí v blízkosti továrny MIKOV v Mikulášovicích. Na litinový kříž byl osazen pozlacený odlitek Ježíše Krista a nová, nepřilíš častá litinová postava anděla. Ta již v minulosti maskovala poškození původního kříže. Nově se vyrobila konzole pro lucernu. Plot se vyrobil nově podle původních technologií - jako ručně kovaný.

g) Mikulášovice

Kamenný podstavec s litinovým křížem (k. ú. Mikulášovice)

Text a foto: Klára Mágrová

Soutěž pro zvědavé a hravé čtenáře

V šestém dílu naší soutěže „Hledáme živočicha“ můžete na fotografii objevit jednoho z našich ocasatých obojživelníků. Proč ocasatých? Protože v dospělosti mají ocas – nehleďte tedy na fotografii žábu, která ocas nemá. Snímek byl pořízen v jarním období, kdy se náš obojživelník vydal do jednoho z Doubických rybníků za rozmnožováním. Pokud byl úspěšný a našel si v rybníku partnera (na fotografii je totiž samička), pak zanechal ve vodě na vodních rostlinách jednotlivě přichycená malá rosolovitá vajíčka, ze kterých se po několika týdnech (záleží na teplotě) vylíhly malé larvy, které... vzhledem k omezenému místu v našem zpravodaji najdete pokračování našeho příběhu v různých encyklopediích, případně na internetu.

Pokud jste našli a poznali našeho živočicha, zašlete svou odpověď (stačí pouze rodové jméno, nemusíte znát i druhové) na emailovou adresu j.juda@npcs.cz nebo ČR – Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa – obálku označte heslem „HLEDÁME ŽIVOČIHA“.

Uzávěrka soutěže proběhne 30. září 2013. Po uzávěrci vylosujeme tři úspěšné soutěžící, kteří od nás obdrží zajímavý výherní balíček z Českého Švýcarska. Správnou odpověď a přehled vítězů naleznete v následujícím vydání tohoto zpravodaje na podzim roku 2013.

Zvíře, které se skrývalo na fotografii v minulém čísle zpravodaje, byl *jeřáb popelavý*. Třemi výherci z minulého kola jsou Lukáš Urban z Děčína, Hana Papoušková z Chříbské a Martinka Mikolášová z Děčína. Všem výhercům blahopřejeme.

Jakub Juda

Volná místa na Česko-německo-rakouském táboře

O letních školních prázdninách, v termínu od 3. do 10. srpna 2013 proběhne v Národním parku Podyjí již **13. ročník mezinárodního tábora** s účastí dětí z Česka, Německa a Rakouska. Program, na kterém se podílejí vždy Správy Národních parků z regionů Českého Švýcarska, Saského Švýcarska, Šumavy, Bavorského lesa, Podyjí a Thayattal, bude letos v duchu poznávání **Národního parku Podyjí**, vzájemné spolupráce, kamarádství, komunikace, zábavy a her. Oproti předchozím táborům se budou moci účastníci tábora těšit na částečně putovní tábor, který umožní lépe poznat nejmenší národní park České republiky.

Pokud Vás tento typ tábora zaujal a rádi byste se jej zúčastnili nebo jej nabídli svým dětem, nabízíme Vám v tuto chvíli ještě několik volných míst. Tábor je určen dětem od 13 do 18 let se zájmem o přírodu. Hlavním komunikačním jazykem je němčina, kterou si účastníci na táboře procvičí, ale její znalost není podmínkou pro účast na táboře. Cena tábora je 56 Eur (cca 1.500,- Kč). Více informací o táboře získáte na emailu j.juda@npcs.cz případně na 737 276 863.

Jakub Juda

Chobotnička - jeden z výtvorů táborového sochařského workshopu v Bavorském lese v roce 2012

Z národního parku telegraficky

● **Říjen** minulého roku byl **měsícem lososů**. Skončila tříletá DMS sbírka *Návrat lososů* a projekt vstoupil do nové etapy, jejíž první událostí bylo ohlášení sbírky nové, již na dobu neurčitou. Koncem měsíce se adoptivní rodiče sešli v hojném počtu, aby lososy opět vypustili do Kamenice. Vracející se lososi byli zaznamenáni počátkem listopadu.

● Hned počátkem **listopadu** hostila Správa NP České Švýcarsko vedení partnerských pískovcových národních parků Góry Stolowe a Saské Švýcarsko, v rámci kterého vznikl plán další spolupráce. Radostnou zprávu pro ochranu přírody přinesl konec měsíce, kdy byl oficiálně potvrzen výskyt **vlčí smečky** na německé straně, přímo před branami Českosaského Švýcarska.

● Poslední listopadový den správy chráněných území Českosaského Švýcarska představily v Bad Schandau čerstvě získaný **certifikát Transboundary Parks**, který potvrzuje vysokou úroveň jejich přeshraniční spolupráce (viz foto č. 1).

● V **prosincovém období** se obyvatelé Hřenska dočkali **zprůjezdění obce ve dvou jízdních pružích**. Sanace skalní stěny nad mezinárodní silnicí pokročila natolik, že bylo možné odstranit dopadové lože pod rizikovou skálou. Národní park však měl také záznam do kategorie černé kroniky, o vánočních svátcích byl v Jeskyni českých bratří nalezen mrtvý turista, po jehož totožnosti policie pátrala ještě několik týdnů.

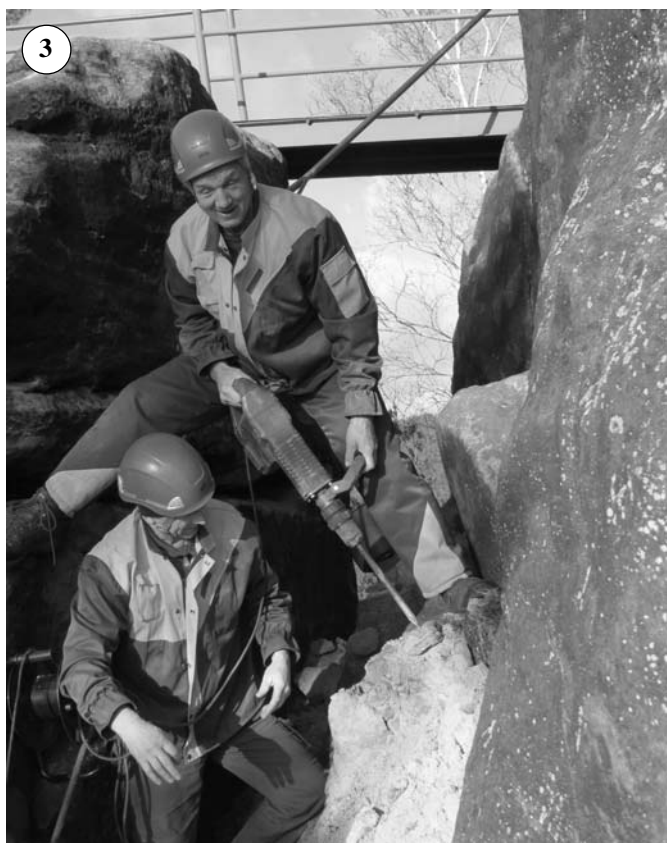
● **Leden** přinesl nejprve radostnou zprávu, v mezinárodní soutěži zabodoval **snímek Růžovského vrchu**, pořízený Václavem Sojkou, pracovníkem Správy NP České Švýcarsko. Ani v tuhých lednových mrazech si policie od národního parku neodpočinula. V oblasti Janova a Růžové se ukrývala hledaná osoba, která navzdory nasazení desítek policistů a vrtulníku s termovizí unikala několik týdnů.

● V **únoru** kromě tradičních činností směřujících k přeměně lesních porostů do přírodě blízkého stavu (foto č. 2), **odstranila** skalní četa také **nebezpečný kámen nad přístupovou**

cestou na skalní hrad Šaunštejn (foto č. 3). Do plné krásy vyrostly **ledopády**, které návštěvníci našli opět o něco snáze díky čerstvě vydanému letáčku s mapkou.

● **Březen** přinesl první zprávy o návratu ptactva na hnízdiště. Správa NP dočasně uzavřela vstup do 15 lokalit, aby nedocházelo k jejich rušení. Společně s horolezci jsme si také připomněli **125. výročí prvního sportovně motivovaného horolezeckého v Českém Švýcarsku**, který je v českých zemích současně prvním zaznamenaným sportovním výstupem na pískovcovou věž vůbec.

„Po kolika“ je gram historie?

Vnímavého člověka potěší v posledních letech na mnoha místech zdejší krajiny pohled na opravené pomníčky a kříže. Drobné šperky krajiny, od války opuštěné, zanedbané i cíleně ničené, dnes jako by zázrakem znovu „vstávají z mrtvých“ a dávají reálnou kulisu příběhům z místní historie. Jenže doba temna, v níž byly drobné památky vnímány jako cosi cizího, co tu zbylo po Němcích, není bohužel zcela na ústupu. Nikdo už sice nehovoří o *třídně nepřátelských památkách*, ale ještě stále se najdou lidé, pro které pomníčky představují jen laciný zdroj stavebního materiálu, zahradních dekorací nebo zboží, které je možné výhodně zpeněžit... Snad každý rok odhaluje nové rány, oloupená místa - ze starých staveb mizí portály a kvádry, z lesů kamenná koryta a od cest kříže.

... Mrazivý leden roku 1861, cesty zaváté sněhem, a na jedné z nich: saně s cenným nákladem - manželé Kleinpeterovi z Vysoké Lípy vezli do kostela v Jetřichovicích ke křtu synka. Aby novorozeně přečkalo dlouhou jízdu ve zdraví, zabalily ho ženy do silné vrstvy pokrývek.

Křtiny bývají důvodem k oslavám, a tak po církevním obřadu následovalo i světské osvětlení v hospodě. Malý Kleinpeter byl náležitě oslaven a alkoholem rozjaření jezdcí cestou zpátky koně nešetřili. Už se viděli doma v teple, když tu náhle v zatáčce od silnice ke stavení museli prudce trhnout opraťmi. Saně se překotily a celou posádku vyklopily do hluboké závěje.

Koryto z plesí Mezná, odcizené před třemi lety, foto: Natalie Belisová.

Kříž zv. Leuners Kreuz ve Vysoké Lípě, dobové foto.

Nikomu se naštěstí nic nestalo. Opojení sněhuláci se vyhrabali ze sněhu, překlopili saně a vítězně dokončili jízdu. Jenže doma čekalo účastníky rychlé vystřízlivění. S úlekiem zjistili, že při pádu přece jen něco ztratili - novorozeně. Zděšeně pelášili zpátky na místo nehody, a tam k velké úlevě uviděli v závěji ležet zámotek peřinek a v něm živého a zdravého synka Franze Josefa. Znáte krásnější důvod pro postavení kříže?

V místech nehody u polní cesty vyrostla po pár letech boží muka, kterým se podle přezdívky sedláka Kleinpetera, říkávalo **Leuners Kreuz**. Pískovcový sokl zdobil nápis: *O Mensch! Du gehst vorm Kreuz vorbei; Gedenk' - dass dem Erlöser sei! / Neig' dich tief und sprich zu dir / Gelobt sei Jesus Christus hier. Errichtet von Franz Josef Kleinpeter, Grundbesitzer in Hohenleipa Anno 1865.* Z římsy vyrůstal litinový krucifix tři lokte vysoký, pod Kristem držela trojice pozlacených andělů cedulku s nápisem: *Es ist vollbracht!* Na den díkuvzdání o svátku

svaté Anny (patronky obce Vysoká Lípa) sem farář Höntschel roku 1865 přivedl zbožné procesí a kříž vysvětil.

Od té doby sloužil kříž jako řádné zastavení při všech procesích na svatou Annu - až do konce války.

Ještě před dvěma lety byl příběh vyklopeného novorozeňátka „na dosah“; na místě rodinné nehody zarůstal mlázím povalený sokl, byl již bez kříže a bez nápisu. Dnes tam ale „nenahmatáte“ vůbec nic...

Peněžní ztrátu spočítat lze: sokl Kleinpeterova kříže byl velký 64 x 47 x 47 cm (1 m³ pískovce stojí cca 20 000 Kč) + náklady na kamenické opracování. Ceny za sokl se určitě dobrat lze. Ale lidský příběh? Emoce a vtaž ke kříži, který vyrostl pro jedno jediné konkrétní místo, vděčnost rodičů za Boží pomoc i pouto farníků, kteří ke kříži tradičně téměř sto let nosovali prapory, korouhve i sošku svaté Anny, nic z toho žádný rozpočtář ani ekonom ocenit nedokáže.

Natalie Belisová

Sto pětadvacet let horolezectví na pískovcových skalách

Rok 1888 nebyl jen počátkem organizované české turistiky, ale bylo to i období zrodu horolezectví na našich pískovcových skalách. Historie tohoto sportu má úzkou souvislost s impulsem, který vzešel ve druhé polovině předminulého století z řad saských horolezců. Kolébkou sportovního horolezectví se tehdy stala pískovcová oblast podél toku Labe na pomezí Čech a Saska.

Několik dominantních a rozsáhlejších věží bylo dosaženo již ve **středověku**, kdy si na nich majitelé feudálních panství zřídili opevněná sídla, dnes označovaná jako skalní hrady. Zdolání vrcholu a úprava přístupové cesty sice vyžadovaly značnou zručnost, ale jednalo se o ryze účelové podnikání. Zájem o dobývání vrcholů **z romantických důvodů** se v Labských pískovcích datuje od 19. století. Tak například majitel děčínské panství již před r. 1828 skály „zlézal, aby skryté podivuhodnosti a půvaby pak nechal zpřístupnit pro veřejnost.“ Romanticky motivován byl též první známý výstup na pevnost Königstein. Osmnáctiletý kominický učeň Sebastian Abratzky tehdy přišel do obce Königstein jako dělník při stavbě trati z Čech do Saska. 19. března 1848 byla neděle a zvědavého jinocha lákala pevnost, tyčící se na strmé skále. Jelikož neměl v pevnosti známé, ani peníze ke vstupu, vyhlédl si z úpatí masívu komín, který zdolal po kominickém způsobu a bos. Po přeletu komína vylezl těžší stěnkou a nakonec překonal i hradbu pevnosti. Jeho krkolomný čin byl zakončen dvanáctidenním vězením. Komín byl později klasifikován třetím stupněm obtížnosti a leze se dodnes. Abratzky zdolal sice vrchol vlastní silou, ale u výstupu nepřevládaly sportovní pohnutky.

Vlastní zlézání skalních věží z čistě **sportovních důvodů** se datuje od poloviny 19. století. Někdy se za začátek považuje první výstup na saský Falkenstein. Za pomoci příček, fixních lan a žebříků bylo neobvyklé počínání malé expedice korunováno úspěchem - vrcholu bylo dosaženo 6. března 1864. V následujících

letech začalo těchto podnikavých sportovců nejen přibývat, ale začalo se uvažovat také o sportovní hodnotě výstupu. Zdá se, že sportovní lezení bez umělých pomůcek, které je dnes mezi lezci obvyklé, bylo tehdy věcí názoru každého jednotlivce. Je zajímavé, že se nejdéle udrželo používání cepínu, proti čemuž nic nenamítali ani nejkritičtější zaměření horolezci. K horolezcům, kteří propagovali lezení bez technických pomůcek, patřil hlavně Oscar Schuster se skupinou svých přátel. Koncem osmdesátých let 19. století již názor na čistě sportovní výstupy krystalizoval, i když jeho pravidla definitivně formuloval teprve před první světovou válkou autor prvního horolezeckého průvodce Rudolf Fehrmann.

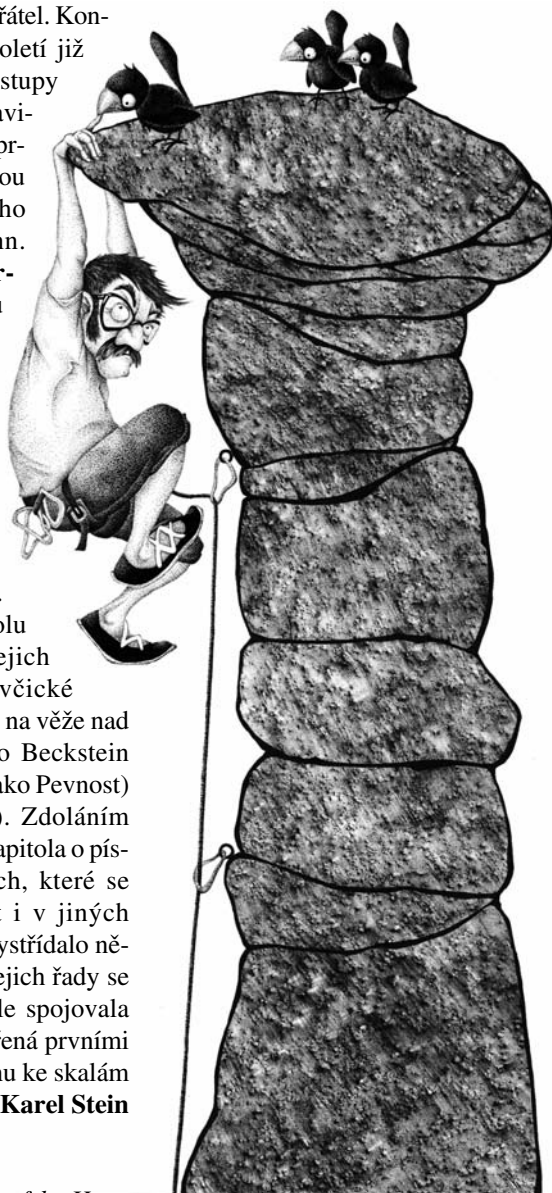
Bezpečně doloženým sportovním výstupem v duchu dnešních pravidel je cesta na věž Nonne (Jeptiška) v Rathenu, uskutečněná 1. července roku 1888. Zvláštní pozornost si zaslouží i výstupy **Carla Becka** (1816 – 1897), který začal lézt až jako šedesátiletý a propagoval čistě lezení. V březnu roku 1888 se spolu s bratry Meurerovými a jejich otcem vydal do okolí Pravčické brány u Hřenska a vystoupili na věže nad Gabrielinou stezkou. Byl to Beckstein (někdy nesprávně uváděný jako Pevnost) a Jägerhorn (Lovecký roh). Zdoláním těchto věží byla nadepsána kapitola o pískovcovém lezení v Čechách, které se posléze začalo prosazovat i v jiných oblastech. Od této doby se vystřídalo několik generací horolezců a jejich řady se rozrostly. Kéž by je i nadále spojovala společná etika lezení, vytvořená prvními lezci a vyrostlá z jejich vztahu ke skalám a k spolulezci na laně. **Karel Stein**

Hasse, D., Stutte, H. L.: Felsenheimat Elbsandsteingebirge. Wolfradshausen, 1979, s. 136 - 144.

Kupka, P.: Jezdíte také do Saska? In: Hory (horolezecký bulletin) č. 16/1982, s. 9 - 11.

Slouka, V.: Severní Čechy. Horolezecký průvodce č. 2, Olympie, 1980.

Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereines V/1908.

Literatura

Grünwald, C.: Wanderungen auf der Herrschaft Tetschen. Praha, 1828, s. 30.

Kresba © Petr Nesvadba

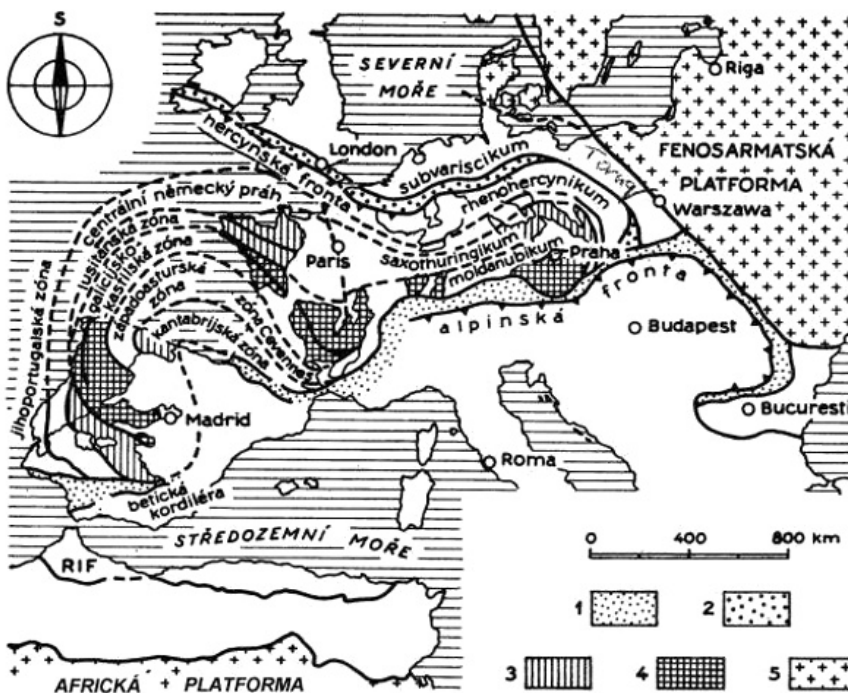
Proč padají kameny

Na otázku „Proč padají kameny?“ neexistuje jednoznačná odpověď. Jedná se o přirozený jev spjatý s komplexem přírodních procesů jako jsou eroze a zvětrávání, gravitace nebo klimatické poměry. Pojďme si na celou problematiku trochu posvítit.

Na začátek je nutno odhalit geologickou stavbu území a pochopit geologické procesy, které toto území utvářely. Budeme se věnovat zejména horotvorným a sedimentárním procesům, ale také zlomům a tektonice.

Česká republika je obklopena prstencem horstev utvářejících přirozené hranice našeho státu. Tyto hory jsou součástí evropského hercynského (nebo také variského) vrásnění a vznikaly hluboko v minulosti v období před více než 250 miliony lety (zkr. Ma), vlivem srážení starých kontinentů (obr. *Evropské Hercynidy*). Hercynské pohoří se svou výškou rovnalo dnešnímu pohoří Alp nebo jihoamerickým horským pásmům, ale byla časem a erozí zarovnána až na dnešní úroveň. Hercynská (variská) horstva Českého masivu lze geologicky rozčlenit do pěti základních celků, odpovídajících zónám starých evropských Hercynid (obr. *Český masiv*). Jsou zde zastoupeny zejména magmatické a metamorfované horniny.

Po skončení horotvorných vrásnových procesů navázaly na staré předplatformní jednotky horniny složené zejména ze sedimentů. V mezihorských oblastech se začaly ukládat na variské stavbě prostorově vázané uhelné pánve permokarbonu (350 až 200 Ma), zastoupené převážně sladkovodními a pevninskými sedimenty. Později se ukládaly na variské stavbě už nezávislé sedimenty jury (200 až 150

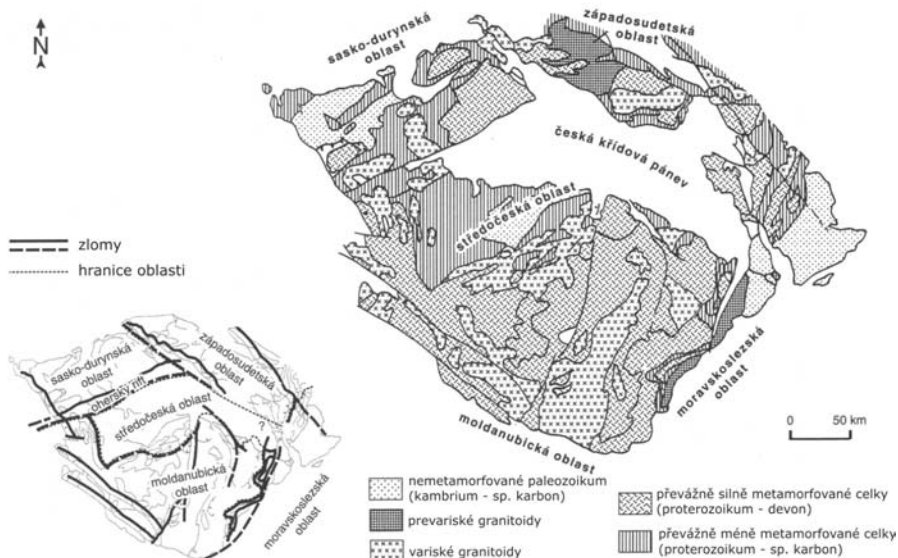
Evropské Hercynidy. Geologická črta Evropského hercynského pohoří. Toto pohoří je dnes zarovnáno a na povrch vystupuje pouze v omezené míře. Jedním z významných výchozů je Český masiv.

Ma) a křídý (150 až 60 Ma), zastoupené zejména mořskými uloženinami s hojným výskytem zkamenělin mořských živočichů (schránky měkkýšů, zuby žraloků, kosti ryb a podobně), na něž navázaly pevninské sedimen-

ty terciéru a kvartéru (60 Ma až dnešek) s faunou a florou podobnou té dnešní. Významnou součástí platformního vývoje Českého masivu tvoří četná vulkanická tělesa.

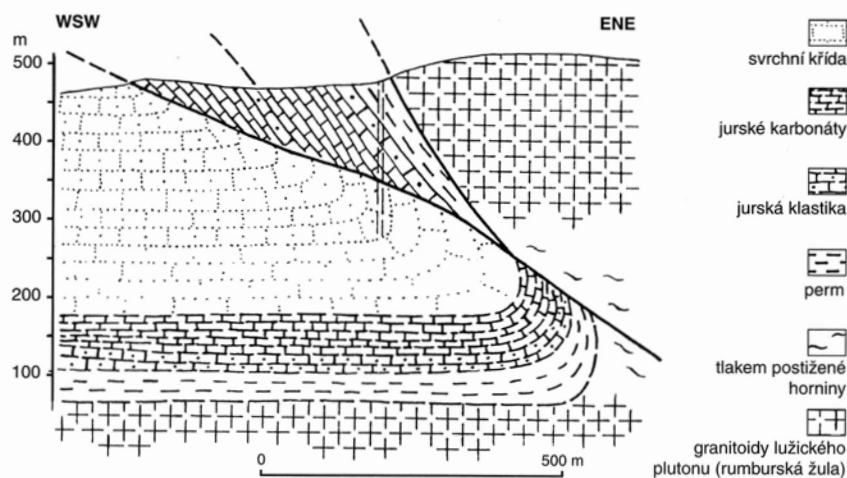
Během karbonu a permu doznívají horotvorné vrásnové deformace jednotek Českého masivu a dále už jednotky Českého masivu nebudou deformovány vrásnově, ale pouze deformacemi křehkými, jako jsou zlomy a pukliny. Český masiv byl v karbonu oblastí tropického klimatu, které se v průběhu permu změnilo v suché pouštní klima. Tím vznikla typická barevná pestrost sedimentů tohoto období, červené sedimenty charakterizují suché šedé sedimenty vlhké podnebí.

Jurské sedimenty se v Českém masivu vyskytují jenom vzácně. Na severu Čech jsou tektonicky vyvlečeny podél lužického přesmyku, plošně rozsáhlejší výskyt jsou pak rovněž v okolí Brna. Období křídý je charakteristické kolísáním hladiny světového oceánu až o 120 metrů a periodickým zaplavením pevniny. Český masiv byl velkým ostrovem, který byl v průběhu maximálního zdvihu mořské hladiny téměř zcela zaplaven. V tomto období vznikla nejsouvislejší a nejmocnější část platformního pokryvu Českého masivu označována jako česká křídová pánve. Tato pánve podlouhlého tvaru, s protažením ve směru SV-JZ shodným se směrem labské tektonické zóny, pokrývá značnou plochu severních Čech, Polabí a zasahuje až na Svitavsko.

Český masiv. Detail stavby Českého masivu, rozdělení masivu na pět základních oblastí odpovídajících základním oblastem Evropských Hercynid.

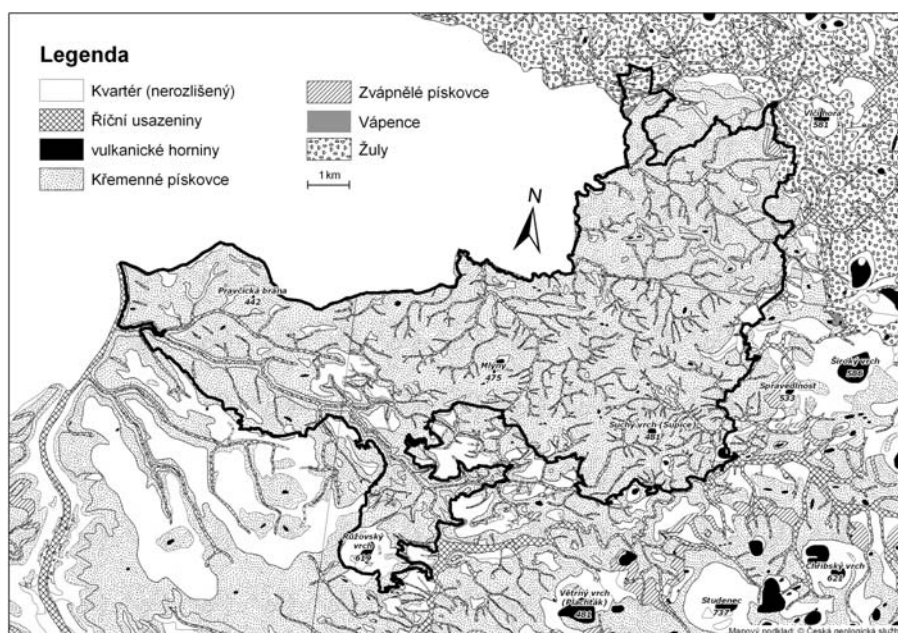
Lužický přesmyk. Řez lužickým přesmykem a ukázka stratigrafické inverze, kdy se starší horniny dostávají nad mladší horniny.

Dnešní mocnost sedimentů v nehlubší části je přes 900 m, ale původní mocnost je odhadována i hodně přes 1000 m, protože část sedimentů byla odstraněna pozdější erozí. Jednotky platformního pokryvu jsou deformovány zejména křehce, vlivem oživení starých zlomů v podloží. Tento proces se označuje jako saxonská zlomová tektonika, která vznikla jako odezva na alpské vrásnění v jeho předpolí, tj. v Českém masivu, a její aktivita dozívá až do dnešních dob. V terciéru a kvartéru se stal Český masiv pevninou a k sedimentaci docházelo vlivem pokračující saxonské tektoniky zejména v oblasti zaplaveného oherškého tektonického příkopu. Sedimentace byla doprovázena vulkanismem, který započal již ve svrchní křídě a v terciéru byl zesílen.

Českosaské Švýcarsko je tvořeno zejména

pískovcovými horninami rozličné zrnitosti směrem dolů, v profilu na bázi s vápnitou příměsí. Na mnoha místech je možno vidět z pískovce vypreparované železité nebo křemité zóny se zvýšenou mineralizací, zvané železivce. Na severu Českého Švýcarska je podél lužického přesmyku vyvěčena kra jurských vápenců (*obr. Lužický přesmyk*), na němž došlo k stratigrafické inverzi. To znamená, že starší a dříve uložené vrstvy, které logicky leží níže, byly vyvěčeny nad vrstvy mladší – jura byla vyvěčena nad křídou. Terciérní vulkanismu zanechal v Českosaském Švýcarsku stopy v podobě vulkanických kuželů a vyvýšenin, představované především Růžovským vrchem, ale také například Suchým, Vosím, Českým, Větrným vrchem, Mlýny nebo Kolištěm.

(*Obr. Geologická mapa Českého Švýcarska*)

Zjednodušená geologická mapa Českého Švýcarska

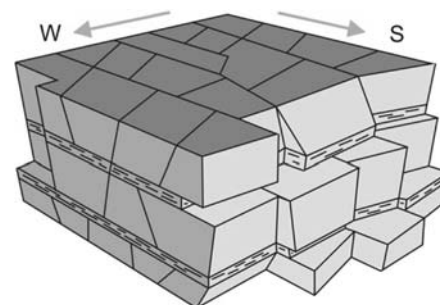
Krajina Českosaského Švýcarska je tvořena především pískovci, které byly vlivem eroze sníženy i o několik stovek metrů. Na začátku byla pískovcová deska, v jejímž podloží jsou staré horniny porušené množstvím zlomů. Vlivem oživení v průběhu saxonské tektoniky došlo k tektonickému porušení desky, což se projevilo zejména utvořením komplikované sítě puklin, vytvořených v několika směrech, v závislosti na zlomové stavbě podloží. Typickým příkladem tohoto procesu jsou kvádřové pískovce (*obr. Kvádřové pískovce*).

Tektonický režim krajiny spolu s erozními činiteli nebo hydrologickým režimem utvářely fenomén pískovcové krajiny labských pískovců. Typickými útvary takové krajiny jsou vysoké skalní stěny, skalní brány a branky, ale také hluboké rokle, soutěsky a kaňony. Na těchto velkých geomorfologických útvarech se pak nalézají drobnější, rovněž s erozí spjaté tvary. Jde například o voštinový rozpad pískovce, který vytváří úžasné plastické „sgrafita“ na skalních stěnách, nebo naopak erozí zabraňující zóny s křemennými a železitými inkrustacemi, které vytvářejí bizarní krajky, jako na Rudolfově kameni.

Jaké jsou tedy vlivy způsobující skalní řízení v prostředí skalních pískovců? Na prvním místě stojí tektonické předurčení hornin Labských pískovců. Saxonská tektonika významně porušila horninové prostředí puklinami a zlomy a otevřela prostor pro nástup druhého významného činitele padání skal, erozi. Čím více je masiv porušen, tím více se otevírá zvětrávání, vyluhování tmele a odnášení svých stavebních částí, zrn. S úbytkem hmoty přichází i zvýšení nestability systému a vlivem gravitace dochází k sesouvání až k řízení hmot do nižších poloh, čímž systém zase získá stabilitu a přeorganizuje se, dokud nenastane opětovné oslabení vazeb mezi jednotlivými bloky skalního systému a nedojde k opětovné stabilizaci řícením.

Proces skalního řízení je tedy nanejvýš přírodní, a kdyby neexistoval, nemohli bychom se dnes kochat unikátní krajinou a výhledy. Jako všechno na světě mají i přírodní úkazy svou odvrácenou stranu, a zde je touto stranou nebezpečí skalních řízení.

Jakub Šafránek

Kvádřové pískovce. Schéma stavby ortogonální (neboli pravoúhlé) puklinové sítě.

Připravujeme pro vás

Akce pro veřejnost v roce 2013

DATUM A ČAS	NÁZEV AKCE	MÍSTO *
KVĚTEN 1. 5., 9.30 4. 5., 6.30 12. 5., 9.00 18. 5., 9.00 18. 5., 10.00 25. 5., 9.00 25. 5., 14.00 31. 5., 12.00 30. 5. - 2. 6.	Přes Lužický přesmyk Vítání ptačího zpěvu Putování po Köglerově naučné stezce Brigáda na Dolském mlýně Ze života hmyzu Brigáda v Zadních Jetřichovicích Den dětí s Národním parky (Evropský den parků) Uzávěrka vědomostní soutěže Dny lesních řemesel	Kyjov - u restaurace Fakulta Krásná Lípa - u Správy NP Krásná Lípa - před Informačním střediskem Dolský mlýn u Jetřichovic Kyjov - u restaurace Fakulta Zadní Jetřichovice Krásná Lípa - areál Správy NP Krásná Lípa Dolský mlýn u Jetřichovic
ČERVEN 30. 5. - 2. 6. 8. 6., 9.00 9. 6., 11.00 15. 6., 9.00 15. 6., 9.40 22. 6., 9.30 23. 6., 9.00	Dny lesních řemesel Brigáda v Zadních Jetřichovicích Den se skalní četou Brigáda na Dolském mlýně Česko-německá botanická exkurze do okolí Růžové Okolím Vysoké Lípy Exkurze po lomech Českého Švýcarska	Dolský mlýn u Jetřichovic Zadní Jetřichovice Hřensko 115 - pracoviště skalní čty Dolský mlýn u Jetřichovic Růžová - před kostelem Vysoká Lípa - před hotelem Lípa Hřensko - parkoviště u ústí Suché Bělé
ČERVENEC 2. 7., 9.15 9. 7., 10.00 13. 7., 9.00 13. 7., 9.00 14. 7., 9.15 16. 7., 9.15 20. 7., 9.00 23. 7., 10.00 27. 7. 28. 7., 9.15 30. 7., 9.15	Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku Brigáda v Zadních Jetřichovicích Mechová exkurze Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku Brigáda na Dolském mlýně Se strážcem do národního parku Horolezení se skalní četou Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku	Mezní Louka - u informačního střediska Osada Kopec - restaurace u Vyskočilů Zadní Jetřichovice Vysoká Lípa - před hotelem Lípa Mezní Louka - u informačního střediska Mezní Louka - u informačního střediska Dolský mlýn u Jetřichovic Brtníky - u ústavu sociální péče Vysoká Lípa - pod hradem Šaunštejn Mezní Louka - u informačního střediska Mezní Louka - u informačního střediska
SRPEN 3. 8., 9.30 6. 8., 10.00 11. 8., 9.15 13. 8., 9.15 17. 8., 9.00 20. 8., 10.00 23. - 24. 8. 25. 8., 9.15 27. 8., 9.15	Lesnická exkurze Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku Brigáda na Dolském mlýně Se strážcem do národního parku Putování Česko - saským Švýcarskem (nutná rezervace na j.safranek@npcs.cz) Se strážcem do národního parku Se strážcem do národního parku	Vysoká Lípa - před hotelem Lípa Brtníky - u ústavu sociální péče Mezní Louka - u informačního střediska Mezní Louka - u informačního střediska Dolský mlýn u Jetřichovic Osada Kopec - restaurace u Vyskočilů NP České a Saské Švýcarsko Mezní Louka - u informačního střediska Mezní Louka - u informačního střediska
ZÁŘÍ 6. 9., 19.30 7. 9., 9.00 7. 9. 14. 9., 9.00 14. 9., 10.00 21. 9., 10.00	Mezinárodní noc pro netopýry Brigáda v Zadních Jetřichovicích Den Českého Švýcarska Brigáda na Dolském mlýně Pochod na podporu záznamu Českého Švýcarska do UNESCO Za permoníky do hlubin země (nutná rezervace na j.juda@npcs.cz)	Krásná Lípa - areál Správy NP Zadní Jetřichovice Krásná Lípa Dolský mlýn u Jetřichovic Jetřichovice - před informačním střediskem Krásná Lípa - před Informačním střediskem
ŘÍJEN 3. - 4. 10. 13. 10., 10.00 15. 10., 12.00 19. 10., 9.30	Minulosti Českého Švýcarska IX Po provedených sanacích v národním parku Uzávěrka fotografické soutěže Den stromů	Děčín - Zámek Děčín (badatelna) Hřensko 115 - pracoviště skalní čty Krásná Lípa Jetřichovice - před informačním střediskem
PROSINEC 14. 12., 9.30	Vánoční setkání u Dolského mlýna	Dolský mlýn u Jetřichovic

* v případě exkurze místo srazu účastníků

Podrobnější informace o všech akcích naleznete na internetových stránkách správy NP www.npcs.cz a v informační brožurce „Akce pro veřejnost v roce 2013“. Můžete nám také zavolat na číslo 412 354 050 či napsat e-mail na adresu n.park@npcs.cz. Změna programu vyhrazena!

Canon
generální partner
národních parků České republiky
Canon CZ, s. r. o.

České Švýcarsko - zpravodaj Správy Národního parku České Švýcarsko, ročník 12, číslo 1/2013, č. reg.: MK ČR E 13314. Vydává: Správa NP České Švýcarsko, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel./fax: +420-412 354 055. Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). Grafická úprava: Pavel Panenka. Tisk: Petr Kmoch - STIPO, Jílové - Martiněves. Vyšlo v květnu 2013. **Neprodejné.**